

Statsminister

Kontroller mot fremføringen

Gro Harlem Brundtland

Flekkefjord, 1. november 1991

"NORGE I ET NYTT EUROPA"

Partifeller,

Det er virkelig hyggelig å komme til Flekkefjord - en by som driver PR for seg selv og averterer etter folk! Det gjør godt i en tid der så mange lar pessimismen råde. Situasjonen her i byen gir grunnlag for optimisme, ikke bare fordi så mange resultater er gode og fordi troen på fremtiden er stor, men fordi byen er et levende eksempel på at folk trekker sammen. Offentlige organer, kommunen, næringslivet og organsiasjonene trekker i samme retning. Det er samarbeid og sosialdemokrati i praksis, et eksempel til etterfølgelse i andre byer, og på riksplan.

Tema for dette foredraget faller sammen med tittelen på det materialet vi har produsert for vår programdebatt: "Norge i et nytt Europa". Vi kunne like gjerne ha kalt det "Sosialdemokratiet i et nytt Europa". De store utfordringene vi står overfor både som nasjon og som parti handler om demokrati og styring i en ny internasjonal virkelighet. Vi står ved en skillevei i vårt eget land, i Norden og i Europa.

Hva det dreier seg om, er hva slags samfunn vi vil ha, hva slags kurs vi velger for å få gjennomslag for våre verdier. Vår debatt handler om hvilke svar sosialdemokratiet skal gi på de utfordringene som folk møter i sin egen hverdag. Vi vet at vi ikke kan rive den norske hverdagen løs fra omverden - vi har alltid sett sammenhengen mellom nasjonal identitet og internasjonalt samarbeid i dette partiet.

Sosialdemokrati betyr vilje til forandring, viljen til å tenke nytt, og ha tro på at det nytter, at mennesket kan forme sin egen fremtid. Det var denne grunnleggende holdning som lå til grunn for at Norge i 1988.- under den forrige Arbeiderparti-regjeringen - tok initiativ til et nærmere samarbeid mellom EFTA og EF-landene. Hva var situasjonen dengang? EFs arbeid med å bygge ned handelshindringer og etablere et indre marked dominerte overskriftene. Men de første tegnene på forandringer i Øst- og Sentral-Europa lå også i dagen. Vi så et Europa i bevegelse mot mer samarbeid og nærmere samordning.

Da så de 12 EF-landene og 7 EFTA-landene natt til 22. oktober ble enige om en EØS-avtale, var det et historisk øyeblikk. I en tid med store og ofte dramatiske begivenheter i vår verdensdel skal man være varsom med å bruke store ord, men når alle landene i Vest-Europa kunne avslutte to års forhandlinger om en omfattende samarbeidsavtale - ja da har de skrevet historie.

Men er det i Vest-Europa utfordringene ligger, vil kanskje mange spørre - er ikke forholdet til de nye demokratiene i Øst-Europa viktigere? Jo, Europas utfordringer går nå på tvers av de gamle skillelinjene - det er riktig. Men at EFTA- og EF-landene kan vise samarbeidets vei - det har betydning for hele Europa.

Tidligere i uken hadde jeg en telefonsamtale med EF-kommisjonens president Jacques Delors. Delors var glad for at reaksjonene var så positive i EØS-landene. Men han trakk spesielt frem de mange positive henvendelsene han hadde mottatt fra hovedstedene i Øst-Europa. For dem er EØS-avtalen et viktig signal om vilje til samarbeid. Om ikke EF- og EFTA-landene var blitt enige - de som står hverandre så nær - hvordan skulle man da få til et bredere samarbeid i hele Europa?

De nye demokratiene har merket seg at det er politisk vilje til å skjære igjennom - til å inngå kompromisser - til å bidra til et nytt samarbeidsmønster i det nye Europa. EØS-avtalen skaper dermed ny optimisme i disse landenes forhandlinger om assosieringsavtaler med EF og frihandelsavtaler med EFTA.

Da forhandlingene pågikk var det fritt frem for pessimistene. Det blir alltid vanskelig mot slutten - slik er det i alle forhandlinger. Men kort etter at avtalen var i havn, kunne vi heve blikket. Nå skriver europeiske og amerikanske aviser på lederplass at dette er en historisk avtale for Europa. Og de ser at dette selvsagt er noe langt mer en rent økonomisk avtale. For vil det ikke nettopp handle om politikk når 19 land diskuterer utvikling av regler for handel - når de møtes for å diskutere mål for miljø-, energi og velferdspolitik? EØS-avtalen er i virkeligheten en historisk ramme for samarbeid. Den rammen kan vi fylle med politisk vilje og ambisjoner.

Det er en historisk avtale for Europa - og det er en historisk avtale for Norge. I Trontalen var det et hovedbudskap for Regjeringen å understreke den uløselige sammenhengen mellom de to største utfordringene Norge nå står overfor: Å finne en holdbar løsning på våre økonomiske forbindelser med EF og EFTA som mottar nær 90% av vår eksport - og å gjenopprette den fulle sysselsetting. Den ene forutsetningen er langt på vei på plass med EØS-avtalen. Nå må minst 3/4 av Stortingets 158 representanter si ja til den EØS-proposisjonen som legges frem på nyåret.

Hvorfor er dette så viktig? Jo, fordi det handler om vår fremtidige evne til å ivareta helt sentrale verdier for Norge. Arbeid til alle, spredt bosetting, rettferdig fordeling, og vern om miljøet er viktige norske verdier som Arbeiderpartiet alltid har lagt stor vekt på. Det er disse verdiene som ligger til grunn for den politikk vi fører i vårt eget land, og i vårt arbeid for å ivareta våre interesser i et Europa i forandring.

Men som den altfor høye arbeidsledigheten dessverre viser, er dette verdier som ikke er sikret en gang for alle. Det norske velferdssamfunnet avhenger både av det vi får til hjemme, og av det vi får til i aktivt samspill med andre land. Derfor har politisk eller økonomisk isolasjon aldri vært et alternativ for Norge. Vi er en moderne industrinasjon nettopp fordi vi er åpne mot omverdenen.

Det vi har kunnet bruke hjemme - det har vi i stor grad måttet tjene ute. Vi selger

halvparten av hva vi produserer til utlandet, og vi importerer halvparten av hva vi forbruker. For å finansiere velferdssamfunnet - for å ha verdier å fordele, ja da må verdiene skapes. Og skal verdiene skapes - ja da må våre bedrifter ha sikkerhet for at det er mulig å forske, produsere og investere i Norge på lik linje med det øvrige Europa.

Få land har høstet så store fordeler av en mest mulig åpen samhandel mellom landene som Norge. Derfor har det vært norsk politikk å gjøre det nødvendige for å sikre adgangen til de internasjonale markedene.

Den frihandelsavtalen Norge og de andre EFTA-landene har med EF ble fremforhandlet for å iverksette 70-årenes behov. Det viktigste dengang var å bli kvitt tollsatsene på industrivarer. Det målet nådde vi tidlig på 1980-tallet. Men i mellomtiden var det vokst frem nye typer handelshindringer. Til tross for mange år med økt samhandel til fordel for alle, møtte landene i Vest-Europa nedgangstidene ved å vende seg mot hverandre - med økt proteksjonisme i en "alles kamp mot alle".

Men det var ikke lenger mulig med særnasjonale veier ut av krisen. Alle ble tapere. Økonomiske ubalanser, tap av millioner av arbeidsplasser og et voksende teknologigap overfor USA og Japan var i ferd med å ta fra de europeiske landene selve muligheten til å styre sin egen utvikling.

Det var mange av disse nye utfordringene som lå til grunn for at EF i 1985 begynte arbeidet med å gjennomføre det vi nå kjenner som det indre marked. Målet var å få et felles regelverk for handel med varer og tjenester og kapitalens bevegelse på tvers av landegrensene. Det var videre å sikre et felles arbeidsmarked på linje med hva vi har hatt i Norden helt siden 1954. I tillegg utvidet EF-landene sitt samarbeid til viktige områder som miljø, forskning, utdanning og sosiale spørsmål.

Dette er utfordringer også Norge må møte uansett - enten vi velger den ene eller

andre form for deltakelse i europeisk samarbeid. EFs indre marked er et svar på utfordringene - ikke en årsak. Og - stikk i strid med hva enkelte forfekter: Omstillingen vil faktisk måtte bli større, også på kort sikt, om vi som eneste nasjon i den europeiske kretsen, skulle velge å la være å utvikle samarbeidslinjene til våre viktigste markeder. Når EF fastlegger spillereglene for handel og vandel i vårt viktigste marked - ja da berører dette norske interesser direkte. Norge er faktisk mer avhengig av EF-markedet enn mange EF-land.

Situasjonen slik den har vært til nå er ikke holdbar. Noen forskere har hevdet at 15.000 arbeidsplasser vil gå tapt i industrien som følge av en EØS-avtale. De samme forskerne har ikke sett på hvor mange arbeidsplasser vi kan skape dersom vi utnytter mulighetene, heller ikke hvor mange arbeidsplasser vi vil miste om vi holder oss utenfor EØS. Og det er nemlig ikke uten interesse, for hva har skjedd de siste årene? Vi har mistet 100.000 arbeidsplasser i industrien de siste 10 årene, 50.000 de siste fire år og 17.000 siste år.

Alt dette har skjedd utenfor EØS. I tillegg til store omstillinger i norsk industri er én viktig grunn til denne utviklingen den usikkerhet som har hersket i forhold til markedene utenfor vårt land. Usikkerhet er den verste trussel mot investeringer, nyskaping og nye arbeidsplasser. I de siste årene har vi opplevet flere eksempler på vilkårlig diskriminering mot norske bedrifter. Og i denne konkurransen vil alltid Norge komme langt bak i køen. Vi opplever stadig oftere at det er lettere å "ta" et lite land utenfor de store handelsblokkene. Dumpinganklager - en ny form for proteksjonisme rammer norsk fiskeoppdrett. Dumpinganklager, og ikke minst trussel om dette tvinger norske produsenter av jern, silisium og stål til å selge sine varer til priser som ikke er konkurransedyktige. Dette er av spesiell interesse for dere i Vest-Agder, dette er den virkelighet deres smelteverk møter. Frihandelsavtalen fra 1973 kan ikke gjøre noe med dumpinganklagene, når EØS-avtalen trer i kraft vil dette virkemidlet ikke lenger kunne brukes.

Den EØS-avtalen som nå foreligger sikrer altså norske bedrifter lik adgang til et

marked som mottar nesten 90% av norsk eksport. Vi får rettigheter innen rammen av et regelverk som er likt for alle. Det er avgjørende for et lite land som Norge. Felles regler gir trygghet for likebehandling. Uten felles regler er det så altfor ofte økonomisk og politisk tyngde som avgjør.

Her hjemme er det de som mener at deltakelse i det indre marked er å overlate styringen til markedskreftenes frie spill. Dette er å snu tingene på hodet. La meg for det første gjøre det helt klart, at i EØS vil vi fortsatt selv bestemme hvordan vi fordeler, hvilke ambisjoner vi setter for vår distriktpolitikk, vår miljøpolitikk og vår velferdspolitik. Nå som før vil det være vår økonomiske evne og politiske vilje som avgjør.

EØS er ikke noe grønt lys for markedskreftens frie spill. Denne avtalen setter tvert i mot rammer for disse kreftene. Det er vi godt kjent med i Norge. I Norden og i flere andre europeiske land har vi basert oss på at markedet skal fungere innen rammer trukket opp gjennom demokratiske beslutninger. Varer, tjenester, kapital og personer skal kunne virke sammen og skape verdier. Verdiskaping har vi vært avhengige av for å kunne bygge og videreutvikle velferdssamfunnet. Vi har styrt gjennom markedet, og vi har latt markedet fungere så godt som mulig innen rammen av et regelverk som det politiske system trekker opp.

Det vi gjør med EØS-avtalen er nettopp å få en ramme for hvordan markedet virker, ikke bare i hvert enkelt land, men i hele Vest-Europa. Vi ser jo at det ikke er nok bare å ha regler i hvert enkelt land. Da må vi på demokratisk vis fastlegge reglene der kreftene virker, og det er i dag på tvers av landegrensene. Her er EØS-avtalen et viktig bidrag, nå kommer vi for første gang med i den vest-europeiske regelutviklingen, vi kommer inn i politiske fora der landene sammen kan drøfte utfordringene og finne svar.

Det er i virkeligheten en ny demokratisk utfordring vi står overfor. I Arbeiderpartiet setter vi akkurat dette på topp i partirådslaget om "Norge i et nytt Europa" som nå

engasjerer tusenvis av nordmenn til debatt. Vi ser at demokratiske løsninger i det enkelte land ikke alene kan styre samfunnsutviklingen. Samtidig er det internasjonale beslutningssystem enda mangelfullt. Dersom vi skal forsvare tradisjonen med demokratisk styring av markedet - ja da må vi være med på å forme et beslutningssystem mellom landene.

Med EØS avtalen sender vi et viktig signal: Ja, det er trygt å satse på produksjon og arbeidsplasser i Norge - ja, Norge vil inngå i et nytt og utvidet samarbeid om forskning, utdanning, miljø og sosiale spørsmål - ja, det vil bli egne organer til å påse at reglene etterfølges likt av alle i hele EØS-området.

Nå er det opp til næringslivet å dra nytte av de mulighetene avtalen gir. Her på Sørlandet er dere kommet et godt stykke på vei i forberedelsene. Kompetansering Sør er et eksempel på hva det vil si å trekke i lag og sammen møte utfordringene. Ved felles innsats fra forskningsmiljøer, bedrifter og myndigheter er det lettere å se helheten og dermed gjøre seg opp en mening om egen styrke og svakhet.

Flekkefjord gir mange eksempler på at det nytter. Fra å være helt avhengig av garveri-industrien på 50-tallet, har byen utviklet ny og variert indstri med to blomstrende skipsverft, småbåtprodusenten Draco, kjelefabrikker, utrustning av kjøretøyer og annen virksomhet. Denne utviklingen har byens egne folk og bedrifter hovedæren for. De gode resultatene viser også at samspill med det offentlige har fungert godt. Lån og tilskudd fra offentlige organer som Distriktenes Utbyggingsfond har kommet godt med. Kommunen har på sin side gjort god innsats for å legge til rette for vekst og utvikling. Det er samspill som gir gode resultater i en moderne økonomi!

Med det sørlandske næringslivets lange internasjonale tradisjoner og nærhet til det europeiske markedet er mulighetene mange. Historisk var jo også sjøreisen til Danmark, Holland og England kortere enn reisen til Kristiania.

Vi går nå inn i en bredere debatt om Norges plass i det nye Europa. Siden EØS-forhandlingene kom i gang har Europa opplevd en fredelig, demokratisk revolusjon. Omveltningene i Øst-Europa og slutten på den kalde krigen har historisk betydning for morgendagens europeiske samarbeid. Dette stiller også Norge overfor helt nye muligheter og utfordringer. Vi kan ikke ta utgangspunkt i status quo når alt er i bevegelse og forandring omkring oss. Grunnlaget for dagens nordiske samarbeid er i ferd med å endres. Sverige ser nå sine samlede interesser best tjent med fullt medlemskap i EF. Mye tyder på at også Finland velger den samme vei i god tid før neste sommer.

Våre grunnleggende verdier har alltid vært Frihet, Likhet og Solidaritet. Da må vi spørre: Hvordan skal vi sørge for at disse verdiene får gjennomslag også i fremtiden? Hvordan kan vi sikre et samfunn med en bærekraftig utvikling? Hvordan kan vi sikre et samfunn som har en sunn økonomi og hvor alle er i arbeid? Hvordan sikrer vi et samfunn som ivaretar barnas behov og oppvekstvilkår og som har omsorg og omtanke for syke, uføre og eldre? Hvordan deltar vi best i aktivt samspill mellom land for å fremme fred og sikkerhet i verden?

Sannheten er at vi må møte 90-årenes utfordringer uansett hvilken tilknytningsform vi velger til EF. Som et ansvarlig parti vet Arbeiderpartiet at det ikke finnes enkle standard svar, at det ikke nytter å ønske seg til resultater. Vi ser det kan være fristende å velge en kortsiktig strategi for å høste partipolitisk gevinst - særlig når man føler seg ganske trygg på at man slipper å "levere". Men Arbeiderpartiet har aldri - og vil aldri - definere seg fristilt fra et nasjonale styringsansvar.

Gjennom 1980-tallet opplevet vi at mange av etterkrigstidens styringsvirkemidler ikke gav samme resultater som før - det gjelder i rentepolitikken, i kredittpolitikken, i arbeidet for å trygge sysselsettingen. Med vår åpne økonomi berøres vi direkte av de økonomiske og teknologiske forandringene som treffer hele den industrialiserte verden. På område etter område viser det seg at isolerte tiltak i ett enkelt land ikke gir de

ønskede resultatene.

I Arbeiderpartiets programråds­lag erkjenner vi at nasjonalstaten ikke alene er tilstrekkelig for å realisere sosialdemokratiets verdier inn i neste århundre. Hvilke muligheter ser vi for å bygge på overnasjonale demokratiske organer som kan kompensere de styringsmulighetene vi har tapt gjennom internasjonaliseringen?

I debattheftet gis det bred plass til spørsmålet om hele internasjonaliseringen og den teknologiske utvikling. Den er der, uansett. Her opplever vi at landegrensene betyr stadig mindre. Den økonomiske og teknologiske utfordringen fra en ny verdensøkonomi stiller alle land på en historisk prøve. Gårsdagens nasjonale regler var ikke utarbeidet for å møte krefter som virker på tvers av landegrensene. Et eksempel fra debattheftet illustrerer akkurat dette. I 1986 hadde Norsk Hydros gjødselvirksomhet 13.500 ansatte i syv land. De produserte 9.5 millioner tonn gjødsel. I dag er det ca. 8.000 ansatte som produserer ca. 11 millioner tonn. Med 5.500 færre ansatte produserer de altså 2 millioner tonn mere samtidig som de sparer inn nesten 10% av salgsverdien!

Det har aldri vært mulig å stenge ute den teknologiske utviklingen ved hjelp av grensestasjoner. Det tok flere tiår før den industrielle revolusjon spredte seg fra England til kontinentet på 1700-tallet. I dag tar det bare måneder eller uker før en industriell nyvinning sprer seg fra kontinent til kontinent. Færre og færre produkter stammer fra ett enkelt land. I stedet er de sammensatt av komponenter fra ulike miljøer og i et industrielt samarbeid over landegrensene. Mange fagorganiserte verden over har fått stifte bekjentskap med dette - gjennom stadig større og mektigere multinasjonale selskaper.

På denne bakgrunn må vi stille spørsmålet: Hvordan kan vi sikre akseptable sosiale standarder, miljøpolitikk og ordninger for faglig og politisk innflytelse over det som skjer i dette markedet som vil motta 90% av vår eksport. Vi trenger felles regler for næringsvirksomhet; for hvordan markedet skal legges til rette, og for hvilke krav som skal stilles til de som skal produsere, selge og handle i dette markedet. Vi må ha felles

regler for ikke å stenge ute norske bedrifter. Dette rammeverket kommer på plass med EØS-avtalen. Vi får et sikkert regelverk - og vi får innflytelse og medbestemmelse.

Vi må aktivt søke etter nye styringsmidler - og vi ser allerede at mange av disse må finnes i samspillet mellom landene, ikke bare innen hvert enkelt land. I programrådet får miljøutfordringen stor oppmerksomhet. Her er det også lagt fram mye god folkeopplysning om de utfordringene vi alle står over for. Miljøarbeidet blir et hovedansvar for internasjonal politikk på 90-tallet, ja det vil i seg selv bli en meget viktig drivkraft bak samarbeidet. For ikke på noe område ser vi bedre hvor skadelig delingen av Europa har vært. Miljøskadene og truslene fremover er felles problemer. Men hittil har vi ikke greid å finne løsninger som kan gi forpliktende medansvar og en bærekraftig utvikling.

Vi må stille kritiske spørsmål til hva slags økonomisk vekst vi kan akseptere. For det er jo ikke slik at materiell velstand er ensbetydende med livskvalitet. Men nasjonale mål er likevel ikke nok - bærekraftig utvikling kan ikke sees i et nasjonalt perspektiv alene. Derfor må vi diskutere hvordan vi kan bidra til at den farlige utviklingen snus. Vi må se på hvordan vi kan få til et forpliktende internasjonalt samarbeid for å stanse miljøødeleggelsene. Hva vi får til i Europa er faktisk av avgjørende betydning for resten av verden, ikke minst for forholdet til den tredje verden. I arbeidet for en bærekraftig utvikling har Europa, tross alle vansker, et særlig "historisk ansvar".

Vår deltakelse i europeisk samarbeid handler kort sagt om hvordan vi ivaretar våre verdier. Velferdssamfunnet slik vi vil ha det, skal gjenspeile de verdier og mål vi i fellesskap har satt for samfunnsutviklingen. Det er på dette grunnlag vi fatter vedtak som ivaretar barnas og de unges oppvekstvilkår og utdanning, som sikrer omsorg for syke, uføre og eldre, som har som mål en rettferdig fordeling og trygge faglige rettigheter. Her oppstår det samtidig et gjensidig avhengighetsforhold mellom Norge og omverden, og da i første rekke Europa.

For vi kommer ikke unna at barnehageplasser, eldreomsorg og de mange andre

omsorgsoppgavene skal finansieres. Vi opplever et betydelig behov i vårt eget samfunn. Det skyldes ikke bare de mange oppgavene som ligger der, men også at folk setter omsorgsverdiene i sentrum. Det er et kjerneområde i Arbeiderpartiets eget verdigrunnlag. Vi vil ha et samfunn der menneskene både kan ta, og vil ta ansvar for hverandre. Et samfunn der mennesket og ikke pengene er målet for det som gjøres, et samfunn der barna er viktigere en bilen, et samfunn der solidaritet kommer foran egennytte.

Men vi vet at omsorg for en stor del må tilbys gjennom den offentlige sektor og at alt dette har en utgiftsside. For å finansiere en stor offentlig sektor, for å ha verdier som kan fordeles, ja så må verdiene skapes. Dette perspektivet kan vi ikke miste av syne, selv om det kan være vanskelig å stå i mot når andre partier fra hvert sitt ståsted roper på mer-mer, som om det var en bunnløs kiste vi bare kunne øse av.

Vi vet at vi må skape godene. Vår egen evne til å organisere oss på fornuftige måter blir viktigere enn før. Vi vet at 90-årenes verdiskapning vil sette kunnskap og bearbeiding i sentrum. Dette er en utvikling som i særlig grad berører Norge. At vårt land av mange oppfattes som en typisk råvareleverandør til Europa skyldes ikke bare tolltariffene på videreforedlede fiskeprodukter. Nei, det dreier seg også om virkningene av å stå i utkanten av den teknologiske og industrielle nyskappingsprosess som nå skyter slik fart med det indre marked på 1990-tallet. Her er det ikke noe alternativ til å ligge i front iallefall på noen felter.

Noen frykter for at den europeiske integrasjonsprosessen i seg selv skal true det velferdssamfunnet vi har utviklet i Norden. Andre er bekymret for at vi skal måtte slå av på vårt høye ambisjonsnivå i miljøpolitikken. Jeg tror vi vil få erfare at positive krefter i andre land har like stor vilje til å sikre sin egen og sine barns fremtid.

Skal vi ivareta vårt velferdsnivå så må vi altså spille på lag med disse kreftene. Vi er nemlig ikke tjent med at det oppstår for store forskjeller mellom våre velferdsgoder og faglige rettigheter her i landet og de ordninger som finnes i landene rundt oss. Hvis

det skjer, kan det bli vanskelig for våre bedrifter å selge varer og tjenester fra Norge. Dette kan skje helt uavhengig av hvilken samarbeidsform vi velger med det øvrige Europa. Vi kan komme dithen at mange bedrifter ikke vil greie å overleve med et til sammenlikning høyt lønnsnivå og strengere krav til helse, sikkerhet og miljø. De vil søke mot land med svakere regler. Skal vi opparbeide og opprettholde strengere regler alene kan vi måtte godta nedgang i lønn for å kunne bevare arbeidsplassene.

Dette må vi motvirke. Ett er sikkert; vi når ingen mål ved å stenge oss selv ute fra samarbeid med andre land. Vi må aktivt bidra til at høye standardkrav blir lovfestet i alle europeiske land. Vi må styrke den store politiske familien som deler våre verdier. Dette er et sentralt mål for Euro-LO. Det må også være det for fagorganiserte i Norge - og for vårt parti. Men da må vi delta i den politiske og faglige samarbeidsprosessen som nå tar form på tvers av landegrensene.

Det finnes ingen ferdig europeisk modell for den europeiske velferdsstaten. Forskjellene er fortsatt store mellom de europeiske landene. Mangfoldet er Europas viktigste kjennetegn. Nasjonal identitet, kombinert med vilje til forpliktende samarbeid, må være grunnlaget for et sterkt og fremsynt fellesskap. Hvordan vi prioriterer vil fortsatt være vår egen sak. Felles innsats og politiske beslutninger her hjemme vil avgjøre kursen for det norsk velferdssamfunnet. Og det kan gjerne gjentas: Vi bestemmer selv hvordan vi vil prioritere og fordele de verdier vi skaper i fellesskap, enten det gjelder på områder som helse, omsorg, miljø eller utvikling av den offentlige sektor. For la oss ikke glemme: Den største trusselen mot velferdssamfunnet kommer først og fremst fra innsiden av hvert enkelt land - fra de politiske krefter som vil trappe ned fellesskapsløsningene og det offentlige ansvar.

Dette illustrerer at vi må skaffe oss et trygt økonomisk fundament for å finansiere velferdssamfunnet, og for å gå videre i miljøpolitikken. Store deler av det vi skal bruke hjemme må vi tjene ute. Derfor er det ikke noe alternativ til aktiv deltakelse i det europeiske marked - det indre marked. Og vi må vinne kampen for våre verdier; nasjonalt, i Norden og i Europa - mot privatisering av viktige omsorgsgoder, for

demokrati og for bred folkelig deltakelse.

I debattheftet for programrådet gjengis en undersøkelse som viser at svært mange nordmenn mener offentlige midler kan brukes bedre enn i dag. Det er en utfordring til oss: Hvordan kan vi bruke pengene bedre? Her rører vi ved kjernen av nasjonal politikk. Verdiene, prinsippene og holdningene kommer på ny i sentrum. Hva skal være offentlig ansvar? Hvem slår ring om de svake? Hvem kommer i skuddlinjen når det skal effektiviseres?

Vi ønsker en sterk offentlig sektor. Derfor må vi sørge for at den alltid er i pakt med tiden. Videreutviklingen av velferdssamfunnet - den sosialdemokratiske utfordringen - dreier seg om nytenking og nyskaping både i det offentlige og i det private. Dette rådsrådet gir oppslag og innspill til hva vi skal mene om disse fundamentale spørsmålene utover på 90-tallet.

Debatten om vår plass i det nye Europa vil også omfatte spørsmålet om Norge bør søke medlemskap i EF. Her må vi vie tid til å se på hva som faktisk er skjedd - og fortsatt skjer i vår verdensdel. Vi har i dag et helt annet Europa enn i 1972. Nasjonal sikkerhet har fått en ny betydning. Det som var delt, er blitt helt. EF er blitt noe annet enn mange fryktet -og noe annet enn det mange håpet. EØS-avtalen vil kunne spille en viktig rolle i den nye europeiske arkitekturen. Det vil i beste fall ta minst 4-5 år før noe EFTA-medlem kommer med i EF. I mellomtiden er det bare EØS-avtalen som kan sikre deltakelse i det indre marked fra 1.1.93.

Noen vil mene at EØS-avtalen er tilstrekkelig til å ivareta våre nasjonale interesser. Andre vil mene at det er EF-medlemskap som vil tjene Norge best. Nå kan vi i rolige former og med respekt for hverandre drøfte svar på norske og europeiske utfordringer i dagens og morgendagens Europa.

I samtlige nordiske land står de europeiske utfordringene på dagsorden. Det er en styrke for oss alle. I møte med Europa har vi en ulik historie. Derfor kan diskusjonen

om deltakelse i europeisk samarbeid skille seg betydelig fra et nordisk land til et annet. Likevel fremstår Norden for omverdenen som et felles system av land samlet om felles verdier i den samme kulturelle forankring. Innenfor den europeiske kulturkrets har de nordiske land utviklet samfunn der solidaritet, sosial trygghet og like muligheter for alle er klare særtrekk. Sammen har vi mye å bidra med i det større Europa.

I etterkrigstiden fremsto ofte den nordiske vei som et alternativ til den europeiske. Dette var blant annet sterkt fremme i den norske debatten i 1972. I dag er det ikke naturlig å trekke et slikt skille. Norden er ikke et alternativ til Europa. Norden er en del av Europa. Et samlet Norden vil ha langt større gjennomslag for sine verdier og politiske løsninger enn våre folketall skulle tilsi. Vi vet at dette er en politisk plattform som har fremtiden for seg i alle land, konkretisert ved vår demokratisk styrte økonomi og vårt velferdssamfunn. Derfor er ikke dette gjennomslaget bare en mulighet vi skal utnytte, men også en mulighet meningsfellene i mange land håper vi skal bruke.

En nasjons identitet kan bare forstås ved å følge de lange linjene i historien. I årene som kommer skal Norge finne sin plass i det nye Europa. I møte med det neste århundre skal vi legge grunnlaget for at vårt land kan fremstå som en moderne og sunn industrinasjon, også for nye generasjoner.

Partifeller: Det er intet mindre enn dette det dreier seg om. Debatten er vårt ansvar, en debatt tuftet på vårt verdigrunnlag.

Spørsmålene er stilt, svarene gjenstår. Vi har spennende og viktige måneder foran oss!